

Correctievoorschrift HAVO

2015

tijdvak 2

economie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 47 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

bij (1) verkoopmarkt

bij (2) monopolistische concurrentie

bij (3) oligopolie

- (1) juist 1
- (2) en (3) juist 1

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Maximale omzet wordt bereikt bij

- $MO = 0$
 $-2Q + 50 = 0$
 $2Q = 50$
 $Q = 25$ (aflezen uit grafiek is toegestaan) 1
- $GO = -Q + 50$
 $GO = -25 + 50$
 $GO = 25$: de prijs is € 25 1

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Maximale totale winst wordt bereikt bij

- $MO = MK$
 $-2Q + 50 = 5$
 $2Q = 45$
 $Q = 22,5$ 1
- $GO = -Q + 50$
 $GO = -22,5 + 50$
 $GO = 27,5$: de prijs is € 27,50 1

4 maximumscore 2

- oppervlak consumentensurplus: cde 1
- oppervlak producentensurplus: aceg 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 1

–0,1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Er staan alleen jongens in de rij om als eerste een computerspel te kopen. Jongens blijken dus minder prijsgevoelig dan meisjes bij de vraag naar games.

6 maximumscore 1

onjuist

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

De PEGI-richtlijn wordt verplicht opgelegd door de EU. (Bij zelfbinding moet er sprake zijn van een vrijwillige strategie.)

Opgave 2

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

Tijdens een economische crisis kan de CB proberen door een rente verlaging de kredietverlening te stimuleren en sparen te ontmoedigen, met als doel de bestedingen te laten toenemen (en de economie te laten groeien).

8 maximumscore 2

pijler 1

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- Het staatspensioen (AOW) is gebaseerd op het omslagstelsel. Dat is te zien doordat uitkeringen aan AOW-gerechtigden (voor het merendeel) worden gefinancierd uit premies die in hetzelfde jaar zijn betaald.
- Bij het Kapitaaldekkingsstelsel zou sprake moeten zijn van het vastzetten van geldmiddelen voor later, en dat is hier niet het geval.

9 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Het aanvullende bedrijfspensioen (pijler 2) is voor 74% afhankelijk van beleggingsopbrengsten 1
- Bij een economische crisis zullen de beleggingsopbrengsten tegenvallen en zullen de pensioenuitkeringen lager uitvallen 1

10 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Bij het verhogen van de AOW-leeftijd neemt het aantal premieplichtigen toe / neemt het aantal premie-jaren (aantal jaren waarover premie is opgebouwd) toe 1
- en het aantal uitkeringsgerechtigden af, waardoor de premie kan dalen en het netto-inkomen van de premieplichtigen kan stijgen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 2

nee

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Er is sprake van een welvaartsvast pensioen, als de uitkeringen worden gekoppeld aan de gemiddelde stijging van de cao-lonen. Hiervan is in de formulering van het reëel pensioen geen sprake.

(Dit wordt alleen gecorrigeerd voor inflatie).

Opgave 3

12 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{101,3}{98,8} \times 100 = 102,5 \rightarrow 2,5\%$$

voor de berekening $1,3\% + 1,2\% = 2,5\%$

0

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- In cao's worden afspraken gemaakt over loonstijgingen voor een periode van 1 of 2 jaar 1
- zodat er in die periode geen loonaanpassingen kunnen plaatsvinden indien de marktsituatie verandert (zoals bij negatieve groei) 1

14 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Werkgevers moeten nu langer de loonkosten van oudere, duurder werknemers betalen en kunnen deze niet vervangen door jongere, vaak goedkopere werknemers.

15 maximumscore 2

(a) $2,6 - 0,2 = 2,4$

(b) $\frac{270.500}{35.750} \times 100 = 756,6$

16 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Bij groepen met een hoger inkomen zien we hogere stijgingspercentages.

17 maximumscore 2

Eefje

Opmerking

Uitsluitend 2 of 0 scorepunten toekennen.

Opgave 4

18 maximumscore 1

op de lopende rekening / dienstenrekening

19 maximumscore 1

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- Cyprus is toegetreden tot een monetaire unie met een stabiele munt. Beleggers met risicoaversie profiteren hiervan.
- Beleggers met risicoaversie zijn ervan uitgegaan dat de EMU bij mogelijk optredende problemen wel financieel te hulp zal komen.

20 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Banken op Cyprus kunnen ervan uitgaan dat de EMU hen wel zal redden in het geval hun stabiliteit ernstig in gevaar komt. Dit kan hen ertoe aanzetten om meer spaartegoeden aan te trekken dan verantwoord is.

21 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- bijdrage in 2008: $17,2 \text{ mld} \times 0,50 \times 0,40 = 3,44 \text{ miljard euro}$
- bijdrage in 2013: $17,9 \text{ mld} \times 0,75 \times 0,70 = 9,40 \text{ miljard euro}$ 1
- procentuele toename: $\frac{9,40 - 3,44}{3,44} \times 100\% = 173,3 \%$ 1

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Door de lagere omruilkoers wordt de import voor Cyprus relatief duurder 1
- De hogere importprijzen zullen (deels) worden doorberekend in de (consumenten)prijzen. Dit versterkt de inflatie 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 5

23 maximumscore 2

bij pijl 3

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Meer / minder energieverbruik zal leiden tot meer / minder vraag naar emissierechten.

24 maximumscore 2

stijgen

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een prijsverhoging van een emissierecht zal ertoe leiden dat bedrijven meer gaan investeren in schonere technologie. De keuze voor deze investeringen zal namelijk aantrekkelijker worden wanneer de kosten van het alternatief van niet-investeren hoger worden gemaakt.

25 maximumscore 2

mogelijkheid 1

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Mogelijkheid 1 kost $(25.000 \times 4) = 100.000$ euro.

Mogelijkheid 2 levert $(7.000 \times 4) = 28.000$ euro op aan emissierechten en kost verder 160.000 euro. Dus netto kost maatregel 2: 132.000 euro.

Opmerking

Uitsluitend 2 of 0 scorepunten toekennen.

26 maximumscore 2

vanaf 5 euro

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- Mogelijkheid 1 kost $25.000p$ (p = prijs van een emissierecht).

Mogelijkheid 2 kost $160.000 - 7.000p$

1

- De evenwichtssituatie is $25.000p = 160.000 - 7.000p$.

$p = 5$ (dus 5 euro)

1

27 maximumscore 2

- bij (1) prijsregulering

1

- bij (2) minimumprijs

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 23 juni naar Cito.